

Mats Hammarstedt

Utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden

– en viktig fråga för välfärdens finansiering

Immigrants' labour market integration – an important issue for public sector finances

In 2019, around 1.9 million individuals, or about 20 per cent of Sweden's total population, were born abroad. Against this background the labour market integration of the foreign-born population is of great importance. Immigrants who adapt rapidly to the Swedish labour market will contribute to public sector finances while immigrants who adapt poorly will constitute a burden to the Swedish public sector finances. In this article we shed new light on the issue of immigrants' labour market integration by presenting new figures obtained from data bases at Statistics Sweden. It emerges that the employment rate is around 9 percentage points higher among native-born males than among foreign-born males (in the 15–74 age group) while it is around 7 percentage points higher among native-born females than among foreign-born females. Some groups are found to have difficulties in entering the Swedish labour market. The employment rate among males and females originating from Asian or African countries is around 15 percentage points lower than the employment rate among male and female natives. Individuals with refugee background have certain difficulties with integration on the labour market. A large share of the individuals from these groups have relatively low educational attainment. This suggests that different measures, such as measures to increase the refugees' human capital, measures to reduce the employers' costs of hiring as well as measures to counteract labour market discrimination are needed in order to improve the labour market position of the immigrant population in Sweden.

Mats Hammarstedt är professor i nationalekonomi och verksam vid Linnéuniversitetet och Institutet för Näringslivsforskning (IFN).

Kontakt: mats.hammarstedt@lnu.se

Inledning

Av Sveriges drygt tio miljoner invånare är ungefär 1,9 miljoner, det vill säga närmare 20 procent av befolkningen, födda i ett annat land än Sverige år 2019. Utrikes födda utgör alltså en femtedel av Sveriges befolkning, och kopplingen mellan hur väl de lyckas etablera sig på den svenska arbetsmarknaden och hur det påverkar Sveriges offentliga finanser är alltså uppenbar. Om etableringen på arbetsmarknaden fungerar väl, kommer de utrikes födda att bidra positivt till de offentliga finanserna och välfärden, medan det omvända inträffar om etableringen fungerar dåligt. I en tid när Sverige, liksom flera andra länder, står inför en förändring av åldersstrukturen i befolkningen är en väl fungerande etablering av utrikes födda på arbetsmarknaden en central fråga för den svenska välfärdens framtida finansiering.

Ett stort antal studier har visat att utrikes föddas etablering på den svenska arbetsmarknaden förändrats kraftigt över tid (Ekberg & Hammarstedt, 2002; Ekberg, 2009; Aldén & Hammarstedt, 2015). Under perioden med arbetskraftsinvandring under 1950- och 1960-talen var utrikes föddas sysselsättningsgrad i allmänhet högre än den inrikes födda befolkningens. Under den tiden gav också invandringen ett nettotillskott till Sveriges offentliga finanser (Ekberg, 1999). I samband med att invandringen i allt större utsträckning kommit att utgöras av flyktingar och anhöriginvandrare har det förändrats, och från mitten av 1970-talet och framåt har den utrikes födda befolkningens sysselsättningsgrad varit lägre än inrikes föddas. I takt med att sysselsättningsgraden för den här gruppen försämrats har invandringen blivit en nettokostnad för de offentliga finanserna (Ekberg, 2009). Ett antal studier visar att den långa tid det tar för framför allt flyktingar att etablera sig på arbetsmarknaden gör att flyktinginvandringen blir en kostnad för de offentliga finanserna under lång tid efter invandringen till Sverige (Ruist, 2018; Aldén & Hammarstedt, 2019).

Mot den bakgrunden är syftet med artikeln att beskriva den rådande situationen och dessutom presentera vilka förklaringar till den som framkommit i forskningen. Först beskriver jag översiktligt den utrikes födda befolkningen i Sverige och därefter presenterar jag en översikt av deras sysselsättning, arbetslöshet och deltagande i arbetskraften med hjälp av statistik från Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU) för år 2018. Vidare presenteras siffror över arbetsmarknadsetableringen hos personer med flyktingbakgrund med hjälp av Statistiska centralbyråns registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS). Slutligen diskuteras ett antal olika förklaringar till den uppkomna situationen som identifierats i tidigare forskning.

Den utrikes födda befolkningen i Sverige

I följande avsnitt beskriver jag översiktligt hur invandringen till Sverige och Sveriges utrikes födda befolkning förändrats över tid. Den som önskar fördjupa sig ytterligare i detta kan exempelvis läsa Boguslaw (2012).

Sedan 1940-talet har invandringen till Sverige överstigit utvandringen. Både storleken på och skälen till invandringen och invandrarbefolkningens ursprung har dock förändrats över tiden. Från andra världskrigets slut i mitten av 1940-talet fram till 1950-talet bestod invandringen i huvudsak av flyktingar från Östeuropa. Från 1950-talet och fram till mitten av 1970-talet var merparten av invandrarna arbetskraftsinvandrare även om en viss flyktinginvandring från Östeuropa förekom under 1950- och 1960-talen. Arbetskraftsinvandringen kom under den perioden i huvudsak från länder i Norden (framför allt Finland), Västtyskland, Österrike, Italien, Grekland och Jugoslavien. Arbetskraftsinvandringen var ett resultat av det efterfrågeöverskott på arbetskraft som rådde i Sverige från slutet av 1940-talet fram till mitten av 1970-talet som ett resultat av den ekonomiska och industriella expansionen. Under epoken med arbetskraftsinvandring rekryterades utländsk arbetskraft, bland annat med hjälp av rekryteringskampanjer som organiserades av Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) i samarbete med rekryterande företag. Vidare underlättades arbetskraftsinvandringen av olika institutionella förändringar. Beslutet om en gemensam nordisk arbetsmarknad 1954 innebar att den svenska arbetsmarknaden var öppen för invandrare från de nordiska länderna. Den allmänna liberaliseringen av invandringspolitikerna innebar också att invandrare fick vistas i Sverige om de hade anställning. I praktiken blev det närmast fri invandring för utländska medborgare.

Vid slutet av 1960-talet infördes restriktivare regler för arbetskraftsinvandring till Sverige, som innebar att arbetskraftstillstånd för utländska medborgare krävdes före inresan. Den svenska arbetsmarknaden stod dock alltjämt öppen för nordiska invandrare. De alltmer restriktiva reglerna i kombination med lågkonjunkturer gjorde att invandringen från 1970-talet och framåt alltmer kom att få karaktären av flyktinginvandring. Flyktinginvandrarna kom ofta från länder utanför Europa. Under 1970-talet kom flyktingar från Latinamerika och Asien och under 1980-talet från Mellanöstern och Afrika. Invandringen från länder i Europa ökade på nytt under 1990-talet när flyktingar kom till Sverige som ett resultat av inbördeskriget i före detta Jugoslavien. Från slutet av 1990-talet och framåt har flyktinginvandringen i huvudsak utgjorts av människor från Mellanöstern och Afrika. Under 2010-talet nådde flyktinginvandringen från länder i Mellanöstern historiskt sett mycket höga nivåer. Den kulminerade under det som brukar benämnas flyktingkrisen åren 2015 och 2016 då en stor mängd flyktingar från framför allt Syrien sökte asyl i Sverige.

Både under epokerna med arbetskrafts- och flyktinginvandring har anhöriginvandring förekommit. Reglerna för den har förändrats över tid så att under vissa perio-

der har anhöriga beviljats uppehållstillstånd om försörjning och bostad varit ordnad medan anhöriginvandring under andra perioder varit möjlig även utan försörjningskrav. Rätten att invandra som anhörig har alltid omfattat make/maka samt minderåriga barn. I övrigt har gruppen ändrats något över tiden och under perioder har även vissa övriga släktingar, som åldriga föräldrar, haft rätt att invandra som anhöriga.

Invandringens förändrade karaktär med avseende på orsak till invandring och ursprungsland har också gjort att sammansättningen av den utrikes födda befolkningen i Sverige förändrats över tiden (se tabell 1). År 1970 utgjorde invandrare från Norden cirka 60 procent av den utrikes födda befolkningen i Sverige och 1980 kom majoriteten av den alltjämt från de nordiska länderna. Från 1980-talet och framåt har dock andelen utrikes födda från länder utanför Europa ökat successivt. År 1980 var den andelen knappt 12 procent av det totala antalet utrikes födda i Sverige, år 1990 hade andelen ökat till knappt 28 procent och år 2000 var den knappt 40 procent av den utrikes födda befolkningen för att 2017 uppgå till närmare 55 procent. Samtidigt var andelen utrikes födda från de nordiska länderna mindre än 13 procent av den utrikes födda befolkningen år 2017.

Tabell 1. Andelen utrikes födda i Sverige fördelade efter ursprungsregion 1950–2017.

Födelseregion	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2017
Norden	50,1	58,1	59,7	54,4	40,3	27,9	12,8
Övriga Europa	43,2	37,0	34,9	33,8	32,1	32,9	32,5
Utanför Europa	6,7	4,9	5,4	11,8	27,6	39,2	54,7
Totalt	100	100	100	100	100	100	100

Källa: Statistiska centralbyrån, Befolkningsstatistik, olika årgångar.

Utrikes födda på arbetsmarknaden

Det här avsnittet innehåller statistik över utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden: sysselsättningsgrad, arbetslöshet och arbetskraftsdeltagande bland olika grupper av utrikes och inrikes födda personer i åldersintervallet 15 till 74 år hämtade från Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU) för året 2018. Därefter beskriver jag hur sysselsättningen utvecklats bland de flyktinginvandrare som anlände till Sverige under åren 2009 till 2017. Den senare statistiken är hämtad från Statistiska centralbyråns registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS).

Andel sysselsatta, arbetslösa och utanför arbetskraften

Tabell 2 visar andel sysselsatta, arbetslösa samt utanför arbetskraften år 2018 för utrikes och inrikes födda män och kvinnor i åldrarna 15 till 74 år. Andelen sysselsatta män i den utrikes födda befolkningen var knappt 62 procent år 2018. Det kan jämföras med drygt 70 procent av män i den inrikes födda befolkningen. Andelen sysselsatta kvinnor var 66 procent i den utrikes födda befolkningen och drygt 72 procent i den inrikes födda.

Om vi i stället studerar arbetslöshet, framkommer att drygt 15 procent av både de utrikes födda männen och kvinnorna var arbetslösa medan motsvarande andel bland inrikes födda män och kvinnor var knappt 4 procent.

Tabellen visar också att vissa grupper har speciellt svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Låg sysselsättning och hög andel arbetslösa finns bland utrikes födda personer med ursprung i Afrika och Asien. Bland män födda i Afrika och Asien var andelen sysselsatta cirka 55 procent år 2018. Om vi i stället studerar andelen arbetslösa, framkommer att över 23 procent av männen födda i Asien och över 26 procent av männen födda i Afrika var arbetslösa det aktuella året.

Tabell 2. Andel sysselsatta, arbetslösa och utanför arbetskraften (i procent) för olika grupper av utrikes och inrikes födda män och kvinnor 2018 (15–74 år).

	FÖDELSEREGION					
	Sverige	Europa	Afrika	Asien	Sydamerika	Samtliga utrikes födda
<i>Män</i>						
Sysselsättningsgrad ^{a)}	70,4	67,1	54,2	56,0	73,4	61,8
Andelen arbetslösa av arbetskraften ^{b)}	3,8	6,8	26,5	23,2	6,7	15,4
Andel utanför arbetskraften ^{c)}	26,8	27,9	26,3	27,1	21,3	27,0
<i>Kvinnor</i>						
Sysselsättningsgrad ^{a)}	72,3	71,4	59,8	60,6	72,8	65,8
Andelen arbetslösa av arbetskraften ^{b)}	3,9	6,0	23,0	23,3	5,3	15,2
Andel utanför arbetskraften ^{c)}	25,1	24,0	22,3	21,0	23,2	22,5

^{a)} Andel sysselsatta i procent av totala befolkningen i åldern 15–74 år.

^{b)} Andel arbetslösa i procent av arbetskraften i åldern 15–74 år.

^{c)} Andelen utanför arbetskraften i procent av totala befolkningen i åldern 15–74 år.

Källa: Statistiska centralbyrån (2018a).

Ett liknande mönster ser vi hos kvinnor. Omkring 60 procent av kvinnorna med ursprung i Afrika eller Asien var sysselsatta år 2018 medan andelen arbetslösa i den gruppen var omkring 23 procent.

Tabell 3 visar andel sysselsatta, arbetslösa och utanför arbetskraften i de olika grupperna uppdelat på utbildningsnivå. Stora skillnader framkommer för både utrikes och inrikes födda personer med olika utbildningsnivå. Bland utrikes födda män med förgymnasial utbildning var andelen sysselsatta drygt 36 procent och andelen arbetslösa knappt 34 procent. Bland inrikes födda män med motsvarande utbildningsnivå var andelen sysselsatta knappt 36 procent medan arbetslösheten var knappt 13 procent.

Om vi i stället studerar män med eftergymnasial utbildning, finner vi att andelen sysselsatta bland de utrikes födda var knappt 75 procent medan de arbetslösa var knappt 10 procent. Det kan jämföras med att drygt 80 procent av de inrikes födda männen med eftergymnasial utbildning var sysselsatta och mindre än 3 procent arbetslösa.

Bland utrikes födda kvinnor med förgymnasial utbildning var knappt 43 procent sysselsatta medan drygt 30 procent var arbetslösa. Motsvarande andelar bland utrikes kvinnor med eftergymnasial utbildning var drygt 77 procent respektive drygt 10 procent. Om vi i stället studerar inrikes födda kvinnor var 39 procent av dem med förgymnasial utbildning sysselsatta medan de arbetslösa i gruppen var drygt 11 procent. Bland inrikes födda kvinnor med eftergymnasial utbildning var drygt 81 procent sysselsatta och mindre än 3 procent arbetslösa.

Värt att notera är även de skillnader som finns mellan personer med olika utbildningsnivå i de grupper där sysselsättningen är låg och arbetslösheten hög. Bland exempelvis män födda i Afrika var andelen arbetslösa närmare 45 procent i gruppen med förgymnasial utbildning. För gruppen män födda i Afrika med eftergymnasial utbildning var andelen arbetslösa knappt 13 procent. Ett liknande mönster framkommer för kvinnor från Afrika. Bland kvinnor födda i Afrika med förgymnasial utbildning var andelen arbetslösa år 2018 närmare 39 procent medan den endast var 13 procent bland dem med eftergymnasial utbildning.

Även för utrikes födda från länder i Asien finns stora skillnader i arbetsmarknadsutfall mellan personer med olika utbildningsnivå. Bland män från Asien med förgymnasial utbildning var andelen arbetslösa knappt 38 procent medan den låg strax under 17 procent för dem med eftergymnasial utbildning. För kvinnor födda i Asien var motsvarande andel arbetslösa 35 procent bland dem med förgymnasial utbildning och knappt 18 procent bland dem med eftergymnasial utbildning.

Tabell 3. Andel sysselsatta, arbetslösa och utanför arbetskraften (i procent) bland olika grupper av utrikes födda och inrikes födda män och kvinnor uppdelat efter utbildningsnivå 2018 (15–74 år).

Män	FÖDELSEREGION				Syd-amerika	Samtliga utrikes födda
	Sverige	Europa	Afrika	Asien		
<i>Förgymnasial utbildning</i>						
Sysselsättningsgrad ^{a)}	35,9	36,2	34,8	36,9	43,0	36,4
Andelen arbetslösa av arbetskraften ^{b)}	12,9	16,7	44,9	37,8	14,1	33,7
Andelen utanför arbetskraften ^{c)}	58,8	56,5	36,8	40,7	49,9	45,1
<i>Gymnasial utbildning</i>						
Sysselsättningsgrad ^{a)}	73,1	65,3	65,9	63,1	74,5	64,6
Andelen arbetslösa av arbetskraften ^{b)}	3,5	8,0	13,5	20,5	8,0	13,6
Andelen utanför arbetskraften ^{c)}	24,3	29,0	19,2	22,9	19,0	25,2
<i>Eftergymnasial utbildning</i>						
Sysselsättningsgrad ^{a)}	80,7	79,8	73,1	67,5	81,5	74,7
Andelen arbetslösa av arbetskraften ^{b)}	2,3	4,4	12,9	16,8	4,4	9,5
Andelen utanför arbetskraften ^{c)}	17,3	16,5	16,1	18,9	14,7	17,4
Kvinnor						
<i>Förgymnasial utbildning</i>						
Sysselsättningsgrad ^{a)}	39,0	41,9	41,2	44,0	48,6	42,9
Andelen arbetslösa av arbetskraften ^{b)}	11,1	13,1	38,7	35,0	6,3	30,1
Andelen utanför arbetskraften ^{c)}	56,1	51,7	32,9	32,3	48,2	38,7
<i>Gymnasial utbildning</i>						
Sysselsättningsgrad ^{a)}	77,2	72,0	70,3	65,7	72,7	69,7
Andelen arbetslösa av arbetskraften ^{b)}	3,5	6,3	17,1	20,6	7,9	12,8
Andelen utanför arbetskraften ^{c)}	20,0	23,1	15,2	17,3	21,1	20,1
<i>Eftergymnasial utbildning</i>						
Sysselsättningsgrad ^{a)}	81,2	83,3	74,8	70,7	81,3	77,4
Andelen arbetslösa av arbetskraften ^{b)}	2,6	4,3	13,0	17,7	2,8	10,4
Andelen utanför arbetskraften ^{c)}	16,7	13,0	14,1	14,0	16,4	13,7

^{a)} Andel sysselsatta i procent av totala befolkningen i åldern 15–74 år.

^{b)} Andel arbetslösa i procent av arbetskraften i åldern 15–74 år.

^{c)} Andelen utanför arbetskraften i procent av totala befolkningen i åldern 15–74 år.

Källa: Statistiska centralbyrån (2018a).

Flyktingars arbetsmarknadsetablering

I det här avsnittet presenterar jag uppgifter om hur lång tid det tagit för de flyktingar som kommit till Sverige under perioden 2009 till 2017 att komma i sysselsättning. Uppgifterna är hämtade från Statistiska centralbyråns registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS). Med sysselsatt avses de personer som är definierade som förvärvsarbetande av Statistiska centralbyrån.

I den kohort som kan följas under längst tid, de som invandrade 2009, var knappt 65 procent av männen och knappt 43 procent av kvinnorna registrerade som sysselsatta efter åtta år i landet. Liknande resultat har framkommit i tidigare studier av flyktinginvandras arbetsmarknadsintegration (Ruist, 2018; Aldén & Hammarstedt, 2019).

Tabellen visar också att arbetsmarknadsetableringen går något snabbare för de flyktingar som kommit till Sverige under de allra senaste åren än för dem som kom till Sverige tidigare under observationsperioden. Efter fem år i landet var knappt 63 procent av de manliga flyktingar som kom till Sverige 2012 registrerade som sysselsatta. Motsvarande andel efter fem år i landet för dem som kom 2009 var knappt 43 procent. Ett liknande mönster ser vi om vi studerar de flyktingar som varit tre år i landet. Bland de manliga flyktingar som kom till Sverige 2009 var drygt 27 procent registrerade som sysselsatta efter tre år i landet, medan knappt 53 procent var registrerade som sysselsatta efter tre år i landet bland dem som kom 2014.

Tabell 4. Andel sysselsatta flyktingar med olika ankomstår (20–64 år) under perioden 2009 till 2017.

Antal år i Sverige	ANKOMSTÅR								
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Män</i>									
0	5,0	3,9	4,6	6,2	8,8	5,9	5,0	6,3	9,9
1	13,4	13,6	14,2	21,4	24,3	20,9	21,5	26,5	
2	21,6	21,2	25,6	33,1	38,2	40,3	42,4		
3	27,2	28,6	32,5	41,1	49,3	52,8			
4	34,3	37,3	44,5	53,7	57,5				
5	42,8	47,5	59,3	62,9					
6	51,6	59,5	67,2						
7	60,2	65,1							
8	64,2								
<i>Kvinnor</i>									
0	2,0	1,9	1,9	2,3	2,3	2,5	1,9	2,1	2,1
1	4,8	5,9	4,6	7,0	7,2	7,5	7,5	8,1	
2	8,6	10,1	11,7	13,3	14,7	18,3	18,0		
3	12,0	13,9	17,4	20,6	24,6	28,0			
4	16,9	18,8	24,1	30,9	31,7				
5	22,0	25,2	33,9	38,1					
6	28,3	34,8	40,7						
7	37,2	40,0							
8	42,7								

Källa: Statistiska centralbyrån (2018b).

Ett liknande mönster ser vi när vi studerar kvinnliga flyktingar. Bland de flyktingar som kom till Sverige 2012 var 38 procent registrerade som sysselsatta efter fem år i landet. Motsvarande andel bland dem som kom till Sverige 2009 var 22 procent. Bland de kvinnor som kom till Sverige 2009 var 12 procent sysselsatta efter tre år i landet medan 28 procent var registrerade som sysselsatta efter tre år i landet bland de flyktingar som kom till Sverige 2014.

Sverige tog emot många flyktingar under åren 2015 och 2016. Det är intressant att notera att de, i jämförelse med tidigare års flyktingar, etablerat sig relativt väl på arbetsmarknaden. Av män som togs emot under 2015 var drygt 42 procent sysselsatta efter två år i landet, vilket är en högre andel sysselsatta än efter två år i landet bland de flyktingar som togs emot under de föregående åren. Av män som togs emot 2016 var drygt 26 procent sysselsatta efter ett år i landet, vilket även det är en högre andel sysselsatta än vad som kunnat observeras efter ett år i landet bland de flyktingar som kommit till Sverige under tidigare år.

Även bland de kvinnliga flyktingar som kommit till Sverige under 2015 och 2016 kan vi se ett liknande mönster. Bland de kvinnliga flyktingar som togs emot 2015 var 18 procent sysselsatta efter två år i landet medan sysselsättningen bland de kvinnliga flyktingar som togs emot år 2016 uppgick till 8 procent efter ett år i landet. I båda fallen är sysselsättningen i dessa grupper högre än vid motsvarande vistelsetid i Sverige bland de flyktingar som kommit under tidigare år.

Ett antal studier har dokumenterat sysselsättningsutvecklingen bland flyktingar som kommer till Sverige (Åslund & Rooth, 2007; Ruist, 2018; Aldén & Hammarstedt, 2019). De visar bland annat att flyktingarnas utbildningsnivå är av betydelse för möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden. De visar också att både konjunkturen vid flyktingarnas ankomst och arbetsmarknadsläget på den ort flyktingarna bosätter sig är av betydelse för flyktingarnas möjligheter till arbetsmarknadsetablering. Det är mot den bakgrunden högst rimligt att tro att det goda konjunkturen under senare år är en faktor som påverkat utvecklingen av sysselsättningen bland flyktingarna positivt.

Vad förklarar situationen?

Statistiken som presenteras i artikeln visar att framför allt utrikes födda personer från länder i Afrika och Asien, ofta med flyktingbakgrund, har svårt att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Den visar också att det finns stora skillnader mellan utrikes födda personer med olika utbildningsnivå.

Vilka förklaringar till den uppkomna situationen kan vi hitta i den forskning som finns på området? Låg utbildningsnivå och bristande språkkunskaper hos de utrikes födda samt avsaknad av olika typer av sociala nätverk och förekomsten av diskriminering är förklaringar som ofta lyfts fram i litteraturen.

En förklaring till de observerade skillnaderna i sysselsättningsgrad och arbetslöshet mellan olika grupper av utrikes och inrikes födda finns i de utrikes födda personernas utbildningsnivå. Tabell 5 visar utbildningsnivån i några av de utomeuropeiska grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.

Det framkommer att utbildningsnivån är relativt låg i flera av de grupper från länder utanför Europa som kommit till Sverige under senare år. Andelen personer med enbart förgymnasial utbildning eller kortare var år 2016 exempelvis 52 procent bland utrikes födda personer med ursprung i Somalia. Bland personer med ursprung i Syrien eller Afghanistan var motsvarande andel mellan 35 och 40 procent. Bland personer födda i Irak var andelen personer med förgymnasial utbildning eller kortare knappt 30 procent. Det kan jämföras med att motsvarande andel bland inrikes födda personer var 10 procent.

Samtidigt är andelen högutbildade personer låg i de nämnda grupperna. Bland

personer födda i Somalia hade enbart 5 procent en eftergymnasial utbildning som var tre år eller längre. Bland personer födda i Irak var andelen 22 procent, vilket kan jämföras med 27 procent i den inrikes födda befolkningen. När vi studerar uppgifterna om utbildningsnivå är det värt att notera att de inte innehåller uppgifter om i vilket land de utrikes födda har utbildat sig. Andelen personer med eftergymnasial utbildning kan alltså delvis utgöras av personer som utbildat sig utomlands. Att sådana utbildningar inte fullt ut är transfererbara till den svenska arbetsmarknaden kan ytterligare försvåra utrikes föddas möjligheter att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.

Tabell 5. Andel personer med olika utbildningsnivå i olika grupper av utrikes födda (ålder 25–64 år) 2016.

	UTBILDNINGSNIVÅ (procent)				
	Förgymnasial utbildning eller kortare	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning, kortare än 3 år	Eftergymnasial utbildning, 3 år eller längre	Uppgift saknas
Inrikes födda	10	47	16	27	0
Utrikes födda	20	33	14	26	7
<i>Födda i</i>					
Afghanistan	39	30	11	13	7
Irak	29	30	15	22	3
Somalia	52	29	7	5	7
Syrien	35	22	21	15	6

Källa: Statistiska centralbyrån (2017).

Det finns ett flertal studier, både svenska och internationella, som visar att utbildning förbättrar möjligheterna för utrikes födda att etablera sig på arbetsmarknaden. Vad gäller studier utförda på svenska data, finner Hammarstedt (2003) att sannolikheten att ha ett arbete ökar med antalet år i utbildning. Rooth och Åslund (2006) visar att investeringar i utbildning är särskilt lönsamma för de grupper som har svårt att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden, framför allt personer födda utanför Europa. Rooth och Åslund (2006) visar vidare att avkastningen på utbildningen är högre om åtminstone någon del av utbildningen har genomförts i Sverige. Av Lundborg (2013) framkommer att skillnaderna i sysselsättning mellan högutbildade flyktingar och högutbildade inrikes födda är mindre än dem mellan lågutbildade flyktingar och lågutbildade inrikes födda.

Vid sidan av utbildningsnivån har språkkunskaper visat sig vara viktiga för utrikes föddas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Både Delander med flera

(2005) och Rooth och Åslund (2006) har visat att goda kunskaper i svenska språket ökar sannolikheten att få anställning och inkomster.

Utbildning i svenska i form av Svenska för invandrare (SFI) är också en del av introduktionen för nyanlända i Sverige. Kennerberg och Åslund (2010) har studerat sysselsättning och arbetsinkomster bland individer i åldern 20–55 år som invandrade till Sverige under perioden 1994–2003 från länder utanför Norden och hur arbetsmarknadsutfallet skiljer sig åt mellan dem som har deltagit i utbildning i svenska inom Svenska för invandare och dem som inte har gjort det. De finner att SFI-deltagarnas möjligheter till sysselsättning förbättras över tid medan effekterna på deltagarnas löner är mer oklara. Inledningsvis har deltagarna lägre sysselsättning och förvärvsinkomster än de personer som inte deltagit i SFI. Efter tio år är dock sysselsättningsgraden cirka 5 procent högre för SFI-deltagarna. Resultaten gäller för dem som har fullföljt utbildningen. De positiva effekterna framträder mer för kvinnor än för män samt för personer från utomeuropeiska länder. Att delta i SFI-utbildning tycks alltså stärka ställningen på arbetsmarknaden vad gäller möjligheterna till sysselsättning. Kennerberg och Åslund (2010) kan dock inte fastställa om förbättringen beror på bättre kunskaper i svenska eller om deltagande i SFI-utbildningen sänder en positiv signal till arbetsgivarna.

Tillgång till sociala nätverk har också visat sig vara av betydelse för möjligheterna för utrikes födda att etablera sig på arbetsmarknaden. Bethoui (2007) har studerat tillgången till och kvaliteten på olika personers nätverk med hjälp av svenska enkätdata och finner att personer födda i icke-västliga länder ingår i "sämre" sociala nätverk än inrikes födda i så mening att nätverken i mindre utsträckning än inrikes föddas nätverk består av personer med kvalificerade arbeten. Vidare visar Åslund, Hensvik och Nordström Skans (2014) att chefer ofta anställer personer med bakgrund som liknar deras egen. De finner att utrikes födda chefer tenderar att anställa utrikes födda medan inrikes födda chefer anställer inrikes födda. En senare studie av Hammarstedt och Miao (2019) visar på liknande resultat, eftersom man finner att utrikes födda egenföretagare oftare än andra anställer både personer med samma etniska bakgrund som de själva och nyanlända utrikes födda.

Forskning visar även på fördelar för utrikes födda av att bo i invandrartäta områden eftersom det ökar möjligheterna att få tillgång till etniska nätverk som kan förbättra arbetsmarknadsutfallet. Edin, Fredriksson och Åslund (2003) har med hjälp av svenska data studerat effekten av att bo i invandrartäta områden och finner att inkomsten för lågutbildade utrikes födda ökar då man bor i sådana områden. Resultaten visar dock att den positiva effekten av att bo i ett invandrartätt område beror på exempelvis arbetsinkomster och sysselsättning bland de utrikes födda som bor i området. Utrikes födda som tillhör en etnisk grupp med höga arbetsinkomster vinner på att bo i ett invandrartätt område medan utrikes födda som tillhör en etnisk

grupp med relativt låga arbetsinkomster och hög arbetslöshet förlorar på att bo i ett sådant område.

Slutligen finns en möjlig förklaring till de observerade skillnaderna i arbetsmarknadsutfall mellan utrikes födda och inrikes födda i förekomsten av etnisk diskriminering. Det finns i dag flera studier som har använt sig av fältexperiment för att studera etnisk diskriminering på både arbets- och bostadsmarknaden i Sverige. Carlsson och Rooth (2007) har med hjälp av fältexperiment dokumenterat diskriminering mot sökanden med typiskt arabiska namn på arbetsmarknaden. Även senare fältexperiment av Carlsson (2010), Bursell (2012) och Arai, Bursell och Nekby (2016) har kommit till liknande resultat.

Det är även relevant att presentera studier om etnisk diskriminering på bostadsmarknaden eftersom boendet är av betydelse för möjligheterna till arbete och försörjning (Aldén & Hammarstedt, 2016). Boendet påverkar även barns möjligheter att lyckas på arbetsmarknaden längre fram i livet. Studier visar också att barn till utrikes födda som är bosatta i områden med en hög koncentration av utrikes födda presterar sämre i skolan än andra invandrabarn (Grönqvist, 2006).

Ahmed och Hammarstedt (2008) och Ahmed, Andersson och Hammarstedt (2010) har med hjälp av fältexperiment studerat om etnisk diskriminering förekommer på den svenska bostadsmarknaden. I båda studierna dokumenterades diskriminering eftersom sökanden med typiskt svenska namn fick signifikant fler positiva svar från hyresvärdarna än sökanden med typiskt arabiska namn.

Alltså finns goda skäl att tro att de svårigheter framför allt utrikes födda från länder utanför Europa har att etablera sig på arbetsmarknaden delvis förklaras av diskriminering.

Slutsatser och kommentarer

En central fråga för finansieringen av framtidens välfärd är etableringen på arbetsmarknaden i den utrikes födda befolkningen. Mot den bakgrunden har jag i artikeln presenterat nya uppgifter om utrikes föddas arbetsmarknadsetablering och även förklaringar till den rådande situationen. Det framkommer att andelen sysselsatta i åldern 15 till 74 år är knappt 9 procent högre bland inrikes födda än bland utrikes födda män och att motsvarande skillnad mellan inrikes och utrikes födda kvinnor är knappt 7 procent. Vidare är arbetslösheten mer än 10 procent högre bland utrikes födda män och kvinnor än vad den är bland män och kvinnor födda i Sverige.

Några grupper av utrikes födda är speciellt utsatta på den svenska arbetsmarknaden. Framför allt är det personer med flyktningbakgrund födda i länder utanför Europa. I åldersgruppen 15 till 74 år är andelen sysselsatta omkring 15 procent lägre bland män och kvinnor födda i länder i Afrika eller Asien än vad den är bland män och

kvinnor födda i Sverige. För personer med flyktingbakgrund tar arbetsmarknadsetableringen också lång tid. Tidigare studier har visat att ungefär hälften av de flyktingar som kommer till Sverige är sysselsatta åtta år efter invandring (Ruist, 2018; Aldén & Hammarstedt, 2019). Liknande resultat framkommer även i den här artikeln även om en viss förbättring av tiden det tar att etablera sig på arbetsmarknaden kan ses för de flyktingar som kommit på senare år.

Artikeln understryker också det faktum att utbildningsnivån är relativt låg i flera av de grupper av utrikes födda där problemen att etablera sig på arbetsmarknaden är som störst. Ett humankapital som inte är anpassat till de höga kraven på svensk arbetsmarknad understryker behovet av att utbildningssatsningar är nödvändiga för att förbättra framför allt flyktingars möjligheter till en snabbare arbetsmarknadsetablering.

Det är dock rimligt att tro att utbildningssatsningar inte är hela lösningen på de integrationsproblem som existerar på arbetsmarknaden. Även andra åtgärder är troligtvis nödvändiga. Inte minst handlar sådana åtgärder om att göra det billigare för arbetsgivare att anställa. Det kan exempelvis ske genom subventionerade anställningar, men också genom förändringar i ingångslöner och genom att antalet arbetstillfällen med lägre kvalifikationskrav blir fler. Sådana åtgärder har sannolikt potential att underlätta arbetsmarknadsinträdet för personer som saknar de kunskaper som krävs för att etablera sig på arbetsmarknaden.

Även fortsättningsvis krävs ett arbete mot diskriminering. Även om höga kompetenskrav och relativt höga löner är faktorer som försvårar för utrikes födda med kort utbildning att etablera sig på arbetsmarknaden är diskriminering med största säkerhet ett hinder för mer välutbildade utrikes födda personer att avancera till mer välbetalda positioner i yrkeslivet.

Problemen för utrikes födda att etablera sig på arbetsmarknaden är väl dokumenterade. I speciellt grupper födda utanför Europa är problemen stora. Eftersom Sverige står inför en förändrad befolkningsstruktur med en allt större andel människor som uppnått pensionsåldern behöver sysselsättningen inte minst i den utrikes födda befolkningen öka. Alltså är både utbildningssatsningar och reformer på den svenska arbetsmarknaden och åtgärder mot diskriminering nödvändiga om invandringen till Sverige ska bidra till välfärdens finansiering under kommande årtionden.

Referenser

- Ahmed, A. & Hammarstedt, M. (2008) Discrimination in the rental housing market. A field experiment on the internet. *Journal of Urban Economics*, 64(2): 362–372.
- Ahmed, A., Andersson, L. & Hammarstedt, M. (2010) Can ethnic discrimination in the housing market be reduced by increasing the information about the applicants? *Land Economics*, 86(1): 79–90.
- Aldén, L. & Hammarstedt, M. (2015) Utrikes födda på 2000-talets arbetsmarknad. En översikt och förklaringar till situationen. *Ekonomisk Debatt*, 43(3): 77–89.
- Aldén, L. & Hammarstedt, M. (2016) Boende med konsekvens. En ESO-rapport om etnisk bostadssegregation och arbetsmarknad. *Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO)*, 2016:1.
- Aldén, L. & Hammarstedt, M. (2019) Refugee immigration and public sector finances: Evidence from Sweden. *FinanzArchiv/Public Finance Analysis*, 75: 297–322.
- Arai, M., Bursell, M. & Nekby, L. (2016) The reverse gap in ethnic discrimination. Employer stereotypes of men and women with Arabic names. *International Migration Review*, 50(2): 385–412.
- Bethoui, A. (2007) The distribution and return of social capital. Evidence from Sweden. *European Societies*, 9(3): 393–407.
- Boguslaw, J. (2012) *Svensk invandringspolitik under 500 år. 1512–2012*. Lund: Studentlitteratur.
- Bursell, M. (2012) Name change and destigmatization among Middle Eastern immigrants in Sweden. *Ethnic and Racial Studies*, 35(3): 471–487.
- Carlsson, M. (2010) Experimental evidence of discrimination in hiring of first- and second-generation immigrants. *Labour*, 24(3): 263–278.
- Carlsson, M. & Rooth, D-O. (2007) Evidence of ethnic discrimination in the Swedish labor market using experimental data. *Labour Economics*, 14(4): 716–729.
- Delander, L., Hammarstedt, M., Månsson, J. & Nyberg, E. (2005) Integration of immigrants. The role of language proficiency and experience. *Evaluation Review*, 29(1): 24–41.
- Edin, P-A., Fredriksson, P. & Åslund, O. (2003) Ethnic enclaves and the economic success of immigrants. Evidence from a natural experiment. *Quarterly Journal Economics*, 118(1): 329–357.
- Ekberg, J. (1999) Immigration and the public sector. *Journal of Population Economics*, 12(3): 278–297.
- Ekberg, J. (2009) Invandringen och de offentliga finanserna. *Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO)*, 2009:3.
- Ekberg, J. & Hammarstedt, M. (2002) 20 år av allt sämre arbetsmarknadsintegrering av invandrare. *Ekonomisk Debatt*, 30(4): 343–353.
- Grönqvist, H. (2006) Ethnic enclaves and the attainments of immigrant children. *European Sociological Review*, 22(4): 369–382.
- Hammarstedt, M. (2003) Income from work among immigrants in Sweden. *Review of Income and Wealth*, 49(2): 185–203.
- Hammarstedt, M. & Miao, C. (2019) Self-employed immigrants and their employees. Evidence from Swedish employer-employee data. *Review of Economics of the Household*, kommande.
- Kennerberg, L. & Åslund, O. (2010) SFI och arbetsmarknaden. *IFAU Rapport*, 2010:10. Uppsala.
- Lundborg, P. (2013) Refugees' employment integration in Sweden. Cultural distance and labour market performance. *Review of International Economics*, 21(2): 219–232.
- Rooth, D-O. & Åslund, O. (2006) *Utbildning och kunskaper i svenska. Framgångsfaktorer för invandrare?* Stockholm: SNS förlag.

- Ruist, J. (2018) Tid för integration. En ESO-rapport om flyktingars bakgrund och arbetsmarknadse-
tablering. *Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO)*, 2018:3.
- Statistiska centralbyrån (olika årgångar) Befolkningsstatistik.
- Statistiska centralbyrån (2017) Befolkningen utbildning.
- Statistiska centralbyrån (2018a) Arbetskraftsundersökning.
- Statistiska centralbyrån (2018b) Statistikdatabasen.
- Åslund, O., Hensvik, L & Nordström Skans, O. (2014) Seeking similarity. How immigrants and
natives manage in the labor market. *Journal of Labor Economics*, 32(3): 405–441.
- Åslund, O. & Rooth, D-O. (2007) Do where and when matter? Initial labour market conditions and
immigrant earnings. *Economic Journal*, 117(518): 422–448.